

INTERNAL FACTORS OF THE FORMATION OF THE PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL ENTREPRENEURSHIP OF A TEACHER OF NUSH

Keywords: professional-pedagogical entrepreneurship, NUSH teacher, professional development, personal qualities, factors.

Кононенко Лариса Михайлівна,

завідувач лабораторії природничо-математичної, інформатичної та STEM-освіти, кафедри методики викладання та змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

<https://orcid.org/0000-0001-9044-0285>

larysakononenko18@gmail.com

Ятвецька Лариса Іванівна,

старший викладач кафедри методики викладання та змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

<https://orcid.org/0000-0001-8742-3740>

lar.yatv@gmail.com

Немерцалов Володимир Володимирович,

кандидат біологічних наук, доцент,

доцент кафедри методики викладання та змісту освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

<https://orcid.org/0000-0002-2562-9281>

nemertsalov@gmail.com

МЕХАНІЗМИ АДАПТАЦІЇ КЛАСУ ЯК СОЦІАЛЬНОЇ СУБСИСТЕМИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НУШ

Ключові слова: інституціональна система, механізми адаптації, освітні системи, системно-комплексний підхід, субсистеми

Розвиток освітньої парадигми у ХХ та ХХІ століттях призвів до трансформації суспільного замовлення, що реалізується в Україні в рамках системи Нової української школи. Компонентами формули НУШ є дитиноцентризм, педагогіка партнерства, інклюзивна освіта, наскрізний процес виховання, що ґрунтується на цінностях [3, с. 7].

Ці компоненти витікають з поняття «освіта» як загальної, цілісної та поліфункціональної категорії. НУШ концентрується на таких аспектах цієї категорії: освіта як цінність, освіта, як сфера соціального життя, освіта як система, як процес і результат.

За В. Огнев'юком: «Освіта як соціальне явище і як процес, як соціальна система й інститут, будучи елементом суспільства, відчуває на собі практично всі трансформації, що відбуваються у суспільстві» [6, с. 10].

Ідея системного підходу в освіті спирається на такі важливі категорії діалектики як всебічний зв'язок і цілісність систем, базових принципах та законів еволюції соціальних та природних систем.

Досліджуючи феномен освіти з позицій системного підходу, розглянемо її інституціональну складову, що представлена зокрема закладами освіти, в яких функціонують інші субсистеми, зі своєю структурою, коннектомом (системою зв'язків) та своїми особливостями. В умовах демократизації системи освіти її субсистеми набувають більшої незалежності та функціонують на основі принципів системно-комплексного підходу до змісту і процесу освіти, вибору методів і засобів взаємодії, чинників впливу на індивідуумів. Згідно із Законом України «Про освіту» навчання дитини може відбуватися як індивідуально, так і в групах. Навчання, як процес індивідуалізації та соціалізації особистості відбувається в освітньому середовищі. Таким освітнім середовищем для більшості учнів є навчальний клас [2].

Зосередимося на класі, як одній із субсистем, яка являє собою соціальну групу учнів та вчителів, що співдіють у віртуальному або реальному освітньому просторі переважно в межах освітньої субодиноци – уроку.

Розглянемо клас як інституціональну систему, що складається з освітнього середовища (в поточних умовах цифровізації це середовище комбіноване: віртуально-реальне) та учасників освітнього процесу, яка дозволяє їм періодично взаємодіяти між собою в межах уроків задля реалізації освітніх цілей. Ознаками класу є відносно сталий склад, соціальна спадковість, ієрархічність, відкритість для входу та виходу учасників, добровільність, емерджентність, динамічність, адаптивність, цілеспрямованість,

Як і для будь-якої біосоціальної системи для шкільного класу притаманна здатність пристосовуватися до поточних умов існування, де одним із ключових факторів успішного навчання у парадигмі НУШ є адаптація класу до компетентнісних цілей освіти та запитів сучасного соціуму.

Для розуміння механізмів адаптації класу важливо звернутися до теорій соціальної психології та педагогіки. Теоретичні розробки таких науковців, як К. Левін, К. Л. фон Бергаланфі, О. Кеніг, А. Шлейхер, К. Шаттенхофер, В. Кремін, В. Огнев'юк, П. Горностай, Л. Шрагіна та М. Меєрович, дають нам ключові поняття для розуміння функціонування навчального класу як соціальної освітньої субсистеми.

Зазвичай клас створюється як формально організована група, що має діяти як колектив, тобто демонструвати подібні дії, підпорядковуватися певним правилам поведінки та педагогічним впливам. Розглядаючи адаптацію субсистеми класу до НУШ з позицій групової динаміки, започаткованої, за словами Андреаса Шлейхера [7], Куртом Левіном, звернемо увагу на комплексність цього процесу, в якому діють механізми безпосередньо пов'язані з рівнем професійних компетентностей вчителя: предметно-методичної, психологічної, соціально-педагогічного партнерства, прогностично-проектувальної та рефлексивної.

Ці професійні компетентності вчителя носять інтегративний характер і мають взаємний вплив на здійснення вчителем освітньої діяльності через те, що кожна з них реалізує діагностичну, прогностичну, організаційну, комунікативну, сенсотворчу, мотиваційну, корекційну функції на основі педагогічної рефлексії [5], та забезпечує керування освітнім процесом [8].

Існує ряд механізмів, які сприяють адаптації класу до нових умов НУШ, основоположною цінністю якої є забезпечення рівного доступу до якісної освіти, компетентнісно орієнтований характер, сформованість наскрізного уміння навчатися протягом усього життя. Постійне навчання та перенавчання в умовах, коли зовнішні обставини постійно змінюються, вимагає безперервного процесу реагування, передбачення і дії [1, с. 32]. Клас як складна

соціальна субсистема адаптується через механізми, які пов'язані зі статусом, взаємністю, лідерством, груповими рішеннями, міжгруповими та внутрішньогруповими відносинами тощо.

У партнерській взаємодії, на якій будуються відносини учасників освітнього процесу, лідерство висуває певні вимоги до вчителя як організатора та керівника освітнього процесу. На думку Г. Куценко, педагог як менеджер освіти має бути лідером колективу учнів (студентів) на занятті, щоб ефективно вирішувати різноманітні освітні проблеми (реагувати на непередбачувану поведінку учнів, активізувати їхню розумову працю, встановлювати з ними надійний зворотній зв'язок, ставити учнями чіткі, зрозумілі завдання, управляти навчальною колективною діяльністю, створювати умови для самостійного вирішення проблем тощо) [4]. Виникнення лідерства в групі є результатом психологічного трансферу цінностей, які представлені у вигляді значущих особистісних якостей, умінь, знань, досвіду та реалізуються у міжособистісних відносинах з користю як для окремих індивідів, так і для групи в цілому. Лідерські якості сучасного педагога забезпечують ефективність його професійної діяльності щодо формування сприятливого екологічного мікроклімату класу в освітньому середовищі, яке функціонує на основі комунікації, кооперації та колегіальності.

Серед практичних кроків до адаптації зазначимо наступні: створення правил класу, що ґрунтуються на цінностях НУШ; заохочення до висловлення думок та почуттів; заохочення до співпраці та взаємодопомоги; використання методів активного слухання та емпатії; вирішення конфліктів мирним шляхом. Формами здійснення цих кроків можуть бути групові проекти та завдання, рольові ігри та симуляції, дискусії та дебати та інші інноваційні методи навчання, що активізують учнів, стимулюють їх до самостійної роботи та співпраці.

Одним з механізмів адаптації індивіда в складі класу як субсистеми є його залучення до керування освітнім процесом, що дає йому можливість брати відповідальність за своє навчання та відчувати свою значущість. Цей механізм адаптації може бути

реалізованим через залучення учнів до розробці правил класу, системи та критеріїв оцінювання та планування навчання; залученість до оцінювання та самооцінювання; участь в організації та проведенні соціальнозначущих заходів та проєктів тощо.

Таким чином, погляд на навчальний клас, як інституціональну субсистему дозволить виявити, окреслити та визначити основні принципи та закономірності, що сприятимуть трансформації традиційного класу на клас НУШ.

Список використаних джерел

1. Куценко Г. Г. Компетентності сучасного вчителя лідера. Культура і компетентність сучасного вчителя-лідера : матеріали обласного науково практичного семінару, присвяченого 290-річчю з дня народження Г.С. Сковороди. Полтава : ПОППО, 2012. С. 45–47
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року / МОН України / 27.10.2016 URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934> (дата звернення: 01.05.2024).
3. Скидан О. В., Судак Г. В. Розвиток сільськогосподарського підприємництва на кооперативних засадах. Кооперативні читання: 2013 рік : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 квіт. 2013 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2013. С. 87–91.
5. Немерцалов В. В., Ятвецька Л. І. Рефлексивна компетентність як метакомпетентність вчителів Нової української школи. *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 19 травня 2023 р., Одеса : КЗВО «ОАНООР», 2023 С. 104-107
6. Огнев'юк В. О. Лекція 2. Ідея освіти та її феномен. Освітологічний дискурс. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/44410/2/V_Ognevyuk_Lektsiya_2_FSGN.pdf (дата звернення: 01.05.2024).
7. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII, редакція від 21.11.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.05.2024).
8. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» / Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Nakaz_2736.pdf (дата звернення: 01.05.2024).
9. Шлейхер Андреас. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття : монографія. Львів : Літопис, 2018. 296 с.

10. Ятвецька Л. І., Ятвецький В. М. Розвиток прогностичної компетентності вчителів як необхідна складова реалізації Державного стандарту базової середньої освіти. *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 20 травня 2022 р. Одеса : КЗВО «ОАНООР» 2022. С. 85-87

Larysa Kononenko,

*head of the Scientific and Methodical Laboratory
of Science, Mathematics, Informatics and STEM education
of the Department of Teaching Methods and Content of Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odessa, Ukraine*

Larysa Yatvetska,

*Senior Lecturer at the Department of Teaching Methods and Content of
Education Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odessa, Ukraine*

Volodymyr Nemertsalov,

*Ph.D., docent, docent of the Department of Teaching Methods and Content of
Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odessa, Ukraine*

MECHANISMS OF CLASS ADAPTATION AS A SOCIAL SUBSYSTEM IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF NUSH

*Key words: educational systems, subsystems, adaptation mechanisms,
institutional system, system-complex approach*

Коршевніук Тетяна Валеріївна,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний
науковий співробітник відділу біологічної, хімічної та фізичної освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

<https://orcid.org/0000-0003-0430-5808>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=0HVGfr0AAAAJ&hl=ru>
korsevnukt@gmail.com

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «ПІЗНАЄМО ПРИРОДУ»

*Ключові слова: базова середня освіта, природничо-наукова
компетентність, ключові компетентності, інтегрований курс
«Пізнаємо природу»*